

Jókai Mór: Forradalmi és csataképek

Komárom

Romemléke a harci időknek! Elpusztult, kiszenvedett város! Lakóidnak egytized része nem talál benned hajlékot – örömet, vigasztalást senki sem.

Harangszó nem hívja imádkozni a te népedet, zeneszó nem hívja őket vigadni, egy tornyod, egy templomod sincsen, egy mulatóházad, egy vendéglőd – sehol; csak romjaid vannak és ínséged és szomorúságod.

Hajh, nem ilyen voltál te hajdan! A melletted elröppenő gőzösök vendégei két torony kúpjait látták messziről ragyogni, egyes, kettős keresztet, sasok és aranygombok fénylettek azoknak tetőin. Voltak templomaid, miknek egyike páratlan volt Magyarországon freskófestményeivel, volt szép újan épült Duna-sorod, mely egészen nagyvárosi tekintetet adott, egy szép főutcád emeletes épületekkel, nagy megyeházad, mely három utcára feküdt, udvarán példányos dolgozó-intézettel, iszonyú falakra épült városházad, pompás kálváriád, nagyszerű köziskolád a reformáltak templomával szemben, regényes angol sétányod a város keblében, roppant katonai kórházad és igen víg, igen jókedvű néped.

A Duna közepén kis sziget feküdt, aki azt ismeré, fogalma lehetett a paradicsomról. Kemény dobogó-híd vezetett oda a városból, a sziget egyik végétől a másikig hosszú út ment végig egyenesen, kétfelől óriási pálmajegenyek soraival beszegve, miknek túlsó végén, ha a nyári nap aláment, aranyhálóval szőtte be az egész ligetet.

Nyáron itt mulatott a kedélyes népség; a sziget kertekre volt osztva, mik gyümölcsöt termének az egész vidék számára; télen, ha a hideg szobáikba szorítá, víg társaságok gyűltek házrul házra, az ismerősök összeszedték egymást, örültek, vigadtak; a környék ifjai, szépei itt jöttek össze népes táncvigalmakban, és ha nagy ünnep volt, a reggeli harangszóra komoly jóképű nép hullámozott a templomok felé, selyemruhákban a nők, nagy nehéz ezürtláncos mentékben a férfiak, s ha kellett áldozni, ott sem voltak ők fukarok, egy népszerű lelkész egyetlen templomi beszédére leszedték a férfiak ruháikról az ezüstsombokat, a nehéz filigrán láncokat, s mind lerakták Isten dicsőségére a templom küszöbénél. Ez adakozásból épült a templommal szemben a nagyszerű iskola.

Mindez volt! Volt, és nincs többé.

Rettenetes tűzvész elhamvasztá házaid kétharmadát, a legszebb részt; a főutca, a Duna-sor, több, mint ezer ház porrá, hamuvá égett; elégett három templom, köztük a kéttornyú a szép

freskófestményekkel, melynek tornyait már egyszer hetven év előtt a földrengés döntötte össze; elégett a nagy városház, a roppant megyeépület, dolgozóház, kóroda és a piac egészen.

Ami még megmaradt, azt a golyók rombolták össze, s amit az ágyútűz megkímélt, nekijött a jeges árvíz, s mind, mind ledöntötte...

Oda a sziget is, szép fái kivagdalva, elpusztítva; a híd, mely a várossal összeköté, leégve.

Oda a jókedv, oda a régi öröm, a templomba, a vigalombajárás ideje – a víg társaságok, az ünnepek harangja, a farsang zenéje elhallgatott – az utcák üresek, a házak építetlenek, a nép elszegényült.

Most már feljöhet a szivárvány, nincs minek elpusztulni többé.

*

Rémséges éj volt. Fagyott, csikorgott, és a népség mégis künn töltötte az éjet a szabad ég alatt.

A város fölött a bombák pattogtak.

Süvöltve repültek a romlás szárnyatlan démonai a csillagos égen, fényes tüzes karéjt írva maguk után.

Tűzfarkát csóválva futott kígyózó röpttel a szikraokádó congrerakéta, míg a nehéz bomba lomha kanyarulatban emelkedett mindig fellebb, mindig fellebb, mintegy taszigálva a belől percenként kilövellő tűztől, míg egyszerre a magasról sebesen megfordulva csapott alá, nagyot mennydörögve, ahová leesett.

Némelyik fent a levegőben pattant szét, egy percre napot gyújtva az éjszakai égen, s messze szórva hulló darabjait az alanti háztetőkre.

Mint meggyulladt planéta repült a szurokkoszorús teke, s közben-közben egy-egy izzó golyó, mint haragos vörös vézcsillag, mely a pokolból jő fel.

Úgy tetszék, mintha a pokol fölülkerült volna az égen, s ott csatázna angyalokkal és csillagokkal, s szórná alá a földre mennydörögő zuhanással a letépett csillagseregeket.

Rémséges éj volt.

A tűzgolyók egyike meggyújta egy épületet, a ház egy perc alatt lángokban állt, a szél megragadta lángjait, felkapta a szomszéd templom tetejére, mely a nagy tűztől még épen maradt, a szikraözön záporoként hullt a templom tetejére, s nemsokára lángok csaptak ki annak oldalán is.

A reformátusok temploma égett!

Föl, föl, ti buzgó hitsorsosok, jöjtek elő rejtekeitekből, templomtök ég! Egy ember, ha meghal, születik helyette más, de az Isten házáat ki fogja felépíteni újra? Elő a fecskendőkkel! Egyetlen szent háza az még várostoknak, hol fogtok imádkozni, ha ez is elpusztul? Siessetek! Templomotok ég!

Néhány bátor férfi megkísérli az oltást, de kevesen vannak nagy munkával sikerül nekik, golyók zápora közt megakadályozni a tűz továbbterjedését; a templomot megmenteni nincs elég kéz, bár a kevesek mindent megkísértének! – a tűz már a torony lépcsőibe kezd elharapózni.

*

Az égő templom fénye messze világít a sötét éjszakában.

Udvard felől az éji tűzvilágnál egy csapat lovas látszik ügetni a megszállt vár felé. A lovasok huszárok, vezérek alacsony zömök férfi, hosszú szőke szakállal és életpiros arccal, mely most még pirosabb a tűz visszfénytől s lelke haragjától.

Midőn a parthoz érnek, az őrszem megállítja őket, a vezér egy iratot vesz ki kebléből, melynek olvasta után a helyparancsnok katonaudvözléssel köszönti az érkezőt, s átszállíttatja a városba. Azon utca végén, mely a Vághoz vezet s melyet a monostori telepek golyói be nem járnak, nagy csoport kardos férfit talál a jövő idegen, kik ott állnak egy tömegben s nézik távolról a tüzet.

Nézi őket – honvédek. Jobban nézi. Látja, hogy csalódott, nem honvédek, csak honvédtisztek. Odaléptet hozzájuk.

– Mit keresnek önök itt? – kiált rájuk kemény parancsoló hangon.

– Kicsoda ön? – kérdi sértett büszkeség hangján egy kövér szakállas, bajuszos ember, aranyos mentegallérral; képéből kilátszik, hogy valami képviselőből ütött őrnagy, ki féltében állt be katonának.

– Az én nevem Guyon Richard – felel az érkezett –, mától fogva e vár parancsnoka. Mit keresnek önök itt? – E névre néhány hang a tömegből éljenezni kezdett.

– Nekem nem éljenek kellene, hanem hőstettek. Miért nincsenek önök a tűznél? miért nem oltanak?

– Engedelmet kérek, tisztelt tábornok úr – szólt megjuhászult hangon a szakállas, termeset őrnagy, parlamentáris pozitúrát véve parancsnoka előtt –, ott oly sűrűen röpkednek a bombák, hogy az oltást megkísérteni csupa vakmerő istenkísértés és életkockáztatás lenne.

– Katonának ott a helye, ahol a golyók hullanak! mozduljanak önök!

– Engedelmet kérek, de az ellenség valóban elég illojális módon nemcsak bombákkal, melyek közül némelyik százhatvan fontot nyom, nemcsak tüzes golyókkal és röppentyűkkel, miknek végére hatfontos gránát van ragasztva, de sőt srappnel is lövöldöz az égő házak fölé – mentegetőzék az aranynyakú táblabíró, s nagyon ki akart magáért tenni egy válogatott diétai dikcióval.

– Tetszik önnek menni vagy nem – vágott közbe röviden a kis férfi, s nyeregkapájából egy pisztolyt vont elő, s azt oly hidegvérű képpel irányzta a raisonnírozó homlokának, miszerint az bizonyos lehete felőle, hogy ha még egyet szól ellene, lelövi mint egy tőköt.

– Könyörgöm – hebegé –, csak szerény véleményemet akartam kifejezni.

– Én nem szoktam sokat beszélni. Én nem szoktam katonáimnak azt mondani veszély idején, hogy „előre!” hanem azt, hogy „utánam”. Aki becsületes ember, hallotta, mit mondtam. – S ezzel sarkantyúba kapta lovát a tábornok, s előre nyargalt.

A téren egy férfi sem maradt, mindnyájan követték.

Egy óra múlva tenger nép oltotta a tüzet. Legelől a tábornok maga, ki mindenütt ott volt, hol a veszély legfélelmesebbnek mutatta magát. Ott járt süvöltő ágyúgolyók között, mik sűrűen hullottak a tűzbe és akörül.

– Nem kell félni a golyótul – biztatá embereit –, aki nem fél tőle, azt nem éri soha. Minden századik golyó talál csupán! Csak minden ezredik halál!

Azon percben mellette álló segédét ütötte le a lórul egy huszonnégy fontos teke.

A tábornok meg nem zavarodva a beszédére elég mal à propos jött eseten, monda:

– És ha talál, az a legszebb halál!

A népség éljente kiálta rá, égő lángok között, döngő ágyúgolyók ropogásainál, harsogó éljennel üdvözlé a nép az új várparancsnokot.

Midőn megérkezék, a torony lépcsői már le voltak égve, a harangok megolvadva hullottak alá egyenként égő állványukról, s keresztültörték magukat a templom boltozatán.

– A toronytetőnek nem szabad leégni.

Ő mondta, és a nép reggelig oltotta a tüzet, s a torony roppant ércfedele aranyos gombjával még maig is fenn áll.

Így mutatta be magát a branyiszkói hős új alattvalóinak.

*

Másnap siettek tisztelkedni hozzá táborvezetői, kiket keményen megpirongatott érte, hogy miért engedik a várost lövetni, ostromoltatni oly seregtől, mely a helyőrségnél számra alig nagyobb, hogy miért engedték meg az ostromlóknak, hogy az átelleni hegyen batteriákat állítsanak fel, melyekről a várost keresztül-kasul lőhetni.

A tiszték ígérék, hogy másképp leend ez a tábornok alatt, s távoznak.

Utánok a város előkelői jöttek tisztelkedni, derék, becsületes parókás férfiak, anno ezerhétszázkilencvenből származva, kiket a tábornok igen szívesen fogadott, s közülök legkivált azzal a jeles, kitűnő férfiúval igen kedélyesen mulatott, aki arról lőn nevezetessé, hogy

egy vele vacsoráló, pufók, vereshajú, pirosgallérú kortesnek elhitte, hogy ő Kossuth Lajos, s e hitében mind e mái napig szilárdul megfeneklett.

A tábornok mindenkit, ki hozzá tisztelkedni járult, másnapra meghívta magához ebédre, a város előkelőit is megtisztelvé e kitüntetéssel, kik azt méltányló bizalommal fogadák.

– Ó, igen jól fogunk mulatni – biztatá meghívott vendégeit, törve az igéket.

Megjegyzendő, hogy a tábornok a magyar nyelvvel majd éppen oly kegyetlenül bánt, mint a magyar ellenségeivel.

– Csak azok odaáltal békét hagynának ezúttal – jegyzé meg az ismerős táblabíró-őrnagy, ki képviselői tekintélyénél fogva bizalmas lábon kívánt állni a parancsnokkal, mely megjegyzés, hogy nem lehetett éppen rendén kívül, tanúsíták a jelenlevő bizalmas urak helybenhagyó fejbiccenései.

Az észrevételt tevő circumspectus őrnagy a parancsnok komoly arcából azt ítélte, hogy bizonyosan e tárgyról gondolkozik, jónak látta egy irányadó eszmét hozni indítványba, mely ilyenforma tervet tartalmazhatott:

– Vajon nem lenne jó e napra fegyverszünetet kérni az ostromlóktól, hogy békén lakhatnók el a tisztelt parancsnok úr megérkezésének ünnepét?

A tábornok türelmes, szelíd hangon válaszola:

– Az nem érne semmit, mert nem adnák meg.

– Hát azon esetben van itt a kazamátákban egy nagy hosszú terem, melyben tán kétszázan is elférnénk.

– Valóban?

– Sőt még tán egy zenebanda is beférne mellénk.

– S oda nem hatnak be a bombák?

– Ó, még a százhatvanfontosak sem. A boltozat erős, s fölötte kétölnyi földsáncolat. Mi ott kényünkre poharazhatnánk, tószírozhatnánk, dikciózhatnánk, a zenebanda húzná, az ifjak táncolnának, és az ellenség még csak egy kis körmünket sem bánthatná.

– Valóban szép gondolat... önök tán máskor is tartottak ott már táncvigalmakat?

– Ó, a télen majd mindennap. Míg az ellenség odakünn a fagyon sáncokat hányt, mi az alatt a biztos sánc alatt táncoltunk, s mikor ők legjobban iparkodtak a bombákat a városra szórni, mi csak nevtük az egészet a lőréseken keresztül. Hahaha!

Az őrnagy úr igen mulattatóan tréfásnak találta ez ötletét, míg a jelenvolt városi előkelők kissé savanyú képeket vágta hozzá, annak emlékében, hogy a tréfa-pohárban a váron kívül maradtak számára a sepreje jutott.

A tábornok nem nevetett, nem is haragudott. Az egész tervet igen szépnek találta, s a búcsúzó deputációkat azon reménnyel engedé távozni, hogy a jövő napon olyan pompás multságban részelteti őket, aminőt még soha életükben nem kóstoltak.

*

Másnap a tábornok szállásán, a várbeli pavilonban, nagyszámú vendégsereg csoportozott össze, ünnepi ruhákban, ünnepi képekkel.

A tábornok szokott udvarias nyájassággal fogadott mindenkit, s miután segédei jelenték, hogy az előkészületek meg vannak téve a banketthoz, felhívta vendégeit, hogy szíveskedjenek vele odáig sétálni.

Gyönyörű meleg tavaszi nap volt, a kaszárnyákból lejött katonaság vígan éljenezett egy fényes csoportot, mely a tábornokot körülfogva kedélyes diskurzus közt hullongott az óvár kapuja felé.

A csoport közt a hasas szakállas őrnagy vette magának a legnagyobb fáradságot különösen a tábornok mellé furakodni, hozzá szüntelen beszélni, úgyhogy akik nem hallják, hogy mit beszél, azt képzeljék, miként ő és a tábornok a legintimebb szövetségben élnek és legjobban értik egymást.

– Méltóztatott megtekinteni a sáncot? – kérdé a legnyájasabb hangon, melyet valaha főispáni helyettes korában tanult.

– Minden sáncot megnéztem, még korán reggel. Jó karban vannak.

– Igenis, de specifice azt az egyet, amelyet tegnap méltóztatott általam említetni hallani?

– Úgy? Helyesen. Ott fogunk ebédelni.

– Hehe. Igenis? – A táblabíró-őrnagy majd kibújt a bőréből örömeiben. – Magamon kívül vagyok, hogy szerény indítványom képes volt parancsnok úr helybenhagyását megnyerhetni.

Eközben az óvár udvarára ért a vendégcsoport.

A kérdéses bástya óriási tömör falaival éppen a Dunára fekszik, teteje a falaknak magas földhányattal van befedve, mely ismét gyönyörű zöld gyeppel kirakva egyike lehet a legszebb sétányoknak.

A bástya keleti fokán egy kis rondella van építve, hol a hajdani várparancsnok, Bakonyi, szép derült időkben vígan szokott mulatni ifjabb ismerőseivel. Ó, akkor az emberek sokkal barátságosabb lábon állottak egymással.

Most e rondella előtt hosszú asztalok voltak megterítve, virágokrétákkal, süteményekkel és palackokkal rakva, a rondella maga körül volt tűzködve nemzeti lobogócskával, kettő-kettő minden oszlop mellett.

A bástyához közeledő vendégek nagy része észrevette a sánc tetején terített asztalokat, s azoknak láttára furcsa érzések között kezdte találni magát, mik egészen különbözők azoktól, melyeket az ember más körülmények között terített asztalok látására érezni szokott.

Csupán a táblabíró-őrnagy úr nem tartá e körülményt komoly aggodalmakra méltónak, s midőn a bástya üregéhez vezető ajtót elérték, kivált a tömeg közül, szolgálatkészen ajánlva magát vezetőül a bástyaterembe, hová ő már legjobban tudja a járást.

– Nem arra, nem – kiálta a parancsnok. – Fel, fel a bástyatetőre. Látja ön, hogy ott van számunkra terítve.

Az őrnagy mosolyogni akart, de nagyon vacogtak a fogai.

– Tábormok úr tréfálni méltóztatik, hisz itt a teremben sokkal jobb, sokkal kényelmesebb.

– Mit gondol ön? Ilyen szép tavaszi napon bevenni az embernek magát egy rekedt barlangba, hová csak két arasznyi lőrésen süt be valami világosság. Ez vétek volna a természet ellen. Itt, itt a szabad levegőn. Itt lehet jól vigadni.

Az őrnagy szépen megköszönte magában az ilyen vigasságot.

– S mi mind odafenn fogunk ebédelni? – kérdé reszkető állal.

– Természetesen. Természetesen. – S miután látta a tábornok, hogy itt megint az a körülmény forog fenn, ahol neki ehelyett „előre!”, azt kell mondani „utánam!”: maga indult előre a bástya lépcsőin, vendégei búsan kullogtak utána, s inkább hasonlítottak egy áldozatra vezetett mártírsereghez, mint valami lakodalmas menethez, kik még ma táncolni is akarnak.

A táblabíró-őrnagy pedig nem hogy furakodott volna a tábornok mellé, sőt nagyon is hátul kezde maradozni, világos jeleivel a magát skizzírozni törekvés hajlamának.

Azonban ezúttal a tábornok volt az, ki őt fölkeresé, karon fogva fölvezette a bástyára s tartotta beszéddel a bizalmas férfiút.

– Minő pompás kilátás! Mint nyalják a habok a bástyák fokait; a túlparton mint idelátszanak az ostromlók sáncai; amott egy pár réstörő ágyú látszik, szinte belelátni, úgy ide van fordítva; túlhan állnak a tarackok, egy bombavető mozsár; gyönyörű tiszta az idő. Ni, most egy tüzér jelenik meg a sáncon, ki lehet venni vörös hajtókáit a távolból. Gyönyörű idő.

Annyi bizonyos, hogy ha e beszéd alatt erősen nem fogta volna a parancsnok a maga emberét, az – dicsőség ide, dicsőség oda – de úgy leszaladt volna a bástyáról, amint csak illik, így azonban nem teheti egyebet, mint hogy sóhajtván kérje a jó és rossz idők adóját magában, hogy bárcsak egy olyan ködöt támasztana az átlátszó levegő helyett hirtelenében, hogy az asztal egyik végén ülők ne látnák a túlsó végén ülőket.

A vendégek azonközben nagy fészkelődések közt helyet foglaltak az asztal mellett, nagyobb rezignációval tán nem fogtak még lakomához az apostolok utósó vacsorája óta.

A tábornok maga mellé jobb felől ülteté a bizalmas őrnagyot, mert a haza atyját a katonaöltönyben is ki kelle tüntetni. Eközben fel kezdték hordani az ételeket. Evés és ivás közben lassanként kiderültek a kedélyek, a bor belső világa elúzó a józan félelem boruját. Az emberek elkezdtek egymással diskurálgatni, majd tréfálni, később kacagni úgy, hogy az őrnagy úr alig győzte szomszédjait könyökkel taszigálni, s az átellenieket lábbal rugdalni az asztal alatt, hogy lassabban beszéljenek, míg ő maga oly óvatossággal rakta le kését és villáját, valahányszor felvette, hogy azzal legkisebb zörejt ne okozzon, s evés közben szüntelen hátratekingetett a tulsó parton álló ágyúk, mozsarak és tüzérek felé, miközben aztán majd a nyakába öntötte a levest, majd a fülének vitte a szájának szánt falatot, majd üresen kapta be villáját, melyről leejtette a pecsenyét, az édes ételbe borsot, paprikát hintett nagy bőséggel, s a salátához feltett ecetet mind egy lábíg megitta – a rá figyelmezók nem csekély multságára.

Maga a tábornok is csendes benső meelégedéssel nézte áldozatját, ámbár ebbeli gyönyörúségét kifejezni nem volt is szokása. Az őrnagy azonban egész ebéd alatt itta a vizet, hogy egy gödény is megsokallta volna, azt állítva, hogy igen melege van. Ami nem lehetett minden valószínűség nélkül.

Ebéd derekán, mikor már mindenki arcán nyíltak a jókedv rózsái, az őrnagy úr is rávette magát, hogy meg fog szólalni, s jó közel hajolva a parancsnok füléhez, súgva monda neki:

– Ugyan jó, hogy az ostromlók is most ebédelnek, s nem vehetnek bennünket észre, milyen nagy baj lenne abból!

– Az igaz. Ott kellene szegényeknek hagyni az ebédjüket s bennünket mulattatni.

Az őrnagy úr ismét szépen megköszönte magában az olyan multságot.

A parancsnok ekkor egy poharat töltetett meg magának igazi tokajival, s azt fölemelve, maga is fölkel; látszék, hogy valakiért inni akar.

Csak nem lesz oly gondatlan, hogy most tósztozzék? – gondolá magában a testes őrnagy, s elszörnyedt magában e vakmerőség lehetőségét felfogva.

– Uraim! – szólt erős csengő hangon a parancsnok. – E pohár a magyarok hazájaért!

– Éljen! – harsogá e szóra minden ajak s a vendégek felugráltak helyökből, s poharaikat csengve összezördíték. E névre minden félelem eloszlott. E név hallatára, kik mámorosok sem voltak, azok is megrészegültek s háromszor ordíták rá rivalgó hangokban az éljent!

A táblabíró-őrnagy kétségbeesetten terjeszté ki feléjük kezeit, csitítva a rá nem hallgatókat, mint ki egy kitörni készülő forradalmat iparkodik, de nem bír elfojtani. S hagy kétségbeesése tökéletes legyen, a harmadik éljenszó után a rondellában elrejtett katonai zenekar rákezdté harsogtatni a Rákóczi-indulót.

– El vagyunk árulva! – kiálta az ember, s szinte hanyattesett székestül együtt. – Az ostromlók észrevettek bennünket, uram! tábornok úr! parancsnok úr! vezér úr! itt az idő, hogy menjünk innen; az ellenség ágyúi mind nekünk vannak szegezve; itt bennünket rögtön bombákkal fognak elárasztani.

– Az csak nekik fog fáradtságot okozni – felele a tábornok hidegvérrel. – Egyébiránt látni akarom, hogy mint tudnak célozni.

– De én nem akarom, az én életem nem csupán a magamé, az én életem a hazáé is, nekem azt könnyelműen kockáztatnom nem szabad. Abból még az országgyűlés is parancsol.

– Megtörténhető esetre nézve én a felelősséget magamra vállalom kegyed becses élete miatt az országgyűlés előtt. Egyébiránt parancs van kiadva, hogy a sánc sorompóin senkinek, míg magam el nem megyek, távozni nem szabad.

Az őrnagy aggodalmai azonban nem voltak minden ok nélkül, mert az ostromágyúk csakugyan, a várfokról jött zenehangok által az ott mulatókra vonatván a figyelem, elkezdtek durrogni, s hánytak mindenféle golyóbisokat a lakmározó társaság felé.

– Azonban mi is erélyesen fogjuk magunkat védeni – szólt a tábornok, helyéről meg sem mozdulva, és segédeinek intett. Hozzátok elő a batteriákat.

Jégben hűtött pezsgőpalackokból volt e batteria, melynek pukkanásai furcsán paródiázták a túlparti ágyúdörgést, míg a tajtékozó tűznedv nőttön növelte a vigadó társaság szilajult jókedvét.

A zene mindenféle magyar dalokat hangoztatott eközben szakadatlanul, ha egyik banda elhagyta, a másik kezdte rá, a társaság az ismerősebb nótákat együtt énekelte a trombitákkal; úgy tetszék, mintha kétszáz emberi torok és vagy ötven trombita azon vetekednék egymással, hogy melyik bírja a másikat elnyomni.

A bombák pedig hullottak jobbra-balra, némelyik a Dunába esett s ott pattant szét a víz fenekén, el nem oltva annak árjaitól s kétfelé csapta a felzavart hullámot.

Süvöltött, pattogott valamennyi, de még csak közel sem járt egy sem.

A jókedvű nép szinte mulatta magát rajtuk; amelyik a levegőben pattant szét, annak „fórá” kiáltottak; amelyik a fejük felett repült el, azt pohárral kínálták, hogy igyék egyet, ha elfáradt; amelyik a sánc árkába esett, azt biztatták, hogy majd kötelet eresztenek le neki, azon jöjön fel; a rakétát póznának csúfolták, a bombát úritöknek és a golyókat fövetlen gombócnak.

Egyszóval az egész társaság kikapott a félelmen, s mit azelőtt szent borzalommal nézett a messzeségből, most a közelben igen mulatságos játéknak találta.

Csak a táblabíró-őrnagy úr állt ki ezalatt halálveritékes kínokat. Le-lekapta a fejét minden bomba előtt, mely százölnyi magasban repült el a sánc felett. Féloldalt fordult a közeledő

golyónak, s valahányszor egy bomba szétpattant, mindannyiszor oly mozdulatot tőn, mintha igen nagyon hátba ütötték volna.

Ebéd után estefelé a zene és vigalom hangjai többeket felcsaltak a város szépei közül a veszélyes sáncokra, tán ők már szokva voltak az ostromhoz, jobban mint férfiak, vagy erősebb volt bennök a kíváncsiság a vigalomban részt vehetni, mint a bombák iránti félelem.

A hold is feljött szépen, s holdvilágnál, zenehangnál a tűzrekapott fiatalság tánra kerekedett a vidék szépeivel, s úgy járták a csárdást, mintha az átelleni mennydörgés egyéb sem volna, mint a nászvezető vőfély pisztolypuffogatása.

A tánc rendkívül tetszett a tábornoknak, s minthogy tetszését eléggé nem bírta elrejtteni, azt nyerte vele, hogy egy eleven kackiás menyecske kiidézte ülőhelyéből, s úgy megforgatta a tolnai lakodalmason, mint valami villi az úton előtalált gavallért.

A parancsnok mindezt angol flegmával hagyta magán megtörténni, s miután megérteték vele, hogy a magyar táncot háromszor szokták újra jární, ugyanezt a manoeuvre-et kétszer hagyta magán ismételni csókolnivaló hidegvérű képpel.

Egy rövidke epizód okozott csak némi intermezzót az általános vigalomban. Valami eltévedt gránát a táncolók közé talált égve leesni, a félénkebbek félreugrottak, a bátrabbak vízzel akarták leönteni, egy pláne kalappal akarta lefűlelni, mint valami kergetett ürgefiút.

– Mindenki helyén maradjon! – kiálta a tábornok.

A katonák a parancsszóra veszteg maradtak, legfellebb is hölgyeiket iparkodtak a veszély elől elfedni, akik viszont kíváncsian nyújtogatták ki eleven mellvédek mögül kandi fejcskéiket, nem foghatva fel a fenyegető veszélyt a maga nagyságának mivoltában.

De annál inkább fölfogta annak borzalmát a szakállas őrnagy úr. Amint a gránát sisteregve a sáncra esett, ő is megtörte erőszakos bátorsága bilincseit, s egy bestiális ordítással, melyben az eddig kiállottakért kárpótlást látszott magának venni, nem nézett sem előre, sem hátra, nem kereste, hol alacsonyabb a sánc, hanem ahol legközelebb érte a szélét, levetette magát az árokba, s midőn a négyölnyi magasról a különös isteni gondviselés épkézláb lesegíté, szétnyúlt a földön, négyfelé vetve két kezét, két lábát, és várta behunytt szemmel, hogy mikor fog hát rászakadni az ég.

A gránát azonban sebesen pörgött egy helyben, mint egy bűgőcsiga, a belőle kijövő rakétaláng fényes tűzkereket hányva maga körül. Mindenki várta, hogy mikor pattan szét s kit fog agyonütni.

Egyszerre megállt a gránát. Megszűnt forogni. A tűzkarika elmúlt.

Akik ismerik az ilyen állatnak a természetét, tudják, hogy azon perc között, midőn a gránátrakéta szerte ellobban, s aközött, midőn a belső szikra a lőporhoz érve, az üreges golyót szétszakítja, vagy egy rövid pillanat, melyben a gránát megáll.

E nyugodt pillanatban hirtelen felszökék helyéről a parancsnok, s a gránátot felkapva, hirtelen lehajítja a sáncárokba.

A rögtöni szakadó dördület odalenn bizonyítja, hogy a hajítás éppen jókor történt, ellenben a rákövetkező ordító böngés azt látszott mutatni, hogy tán nem éppen jó helyre.

A gránát alig két arasznyira pattant el a hasaló táblabíróórnyagtól, kinek ugyan, hála instinctusának, egy porcikája sem sérült meg általa, de ki aznapságtól fogva a jobbik fülére még most is nagyot hall.

E rövid kis bravúr után, melynek hitelességéről szemtanúk kezeskednek, a tábornok oszolni engedé a társaságot, mely most sokkal nyugodtabb tekintettel fogadá az érkező tűzgolyókat, mik a félelem nimbuszát e naptól fogva el látszottak veszteni.

A távozóknak nyugodt éjt ígért a tábornok a zajos nap után. Szavát be is váltá – még azon éjjel kiütött egy csapattal a nádorvonal felől, s kényszeríté elhallgatni az ostrom-mozsarakat...

*

Az idő fut, egymás után vesznek a múlt napok, s velök a múlt dicsőség.

Elmúlt a jókedv, a hír ragyogványa, a tündöklő álmak. Komárom! Romemléke a harci időknek! Elpusztult, kiszzenvedett város!

Mi maradt belőled annyi fényből, annyi hatalomból?

A fekete romok – és a komáromi honvédtisztek

Forrás:

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Jokai-jokai-mor-osszes-muvei-1/forradalmi-es-csatakepek-1533A/komarom-15D21/>